

De Kennemerduinen jubileert

HENK WILKHUISEN

Ofschoon er reden was voor een feestje, is het veertig jarig bestaan van de "Stichting Het Nationale Park De Kennemerduinen" vrijwel ongemerkt voorbij gegaan. Slechts een bundel met broedvogelinventarisaties die de afgelopen veertig jaar zijn uitgevoerd, moet het jubileum luister bijzetten (1). Een goede reden om daarom in "DUIN" verder te kijken dan het broedsucces van de koolmees in de afgelopen vier decennia.

Parkeerterrein bij Parnassia in de jaren '50 (foto: A. Houtman).

Het is allemaal begonnen met een (andere) jubilaris, die op 25 juli van dit jaar 125 zou zijn geworden: Jac.P.Thijssse. Thijssse bepleitte voortdurend de wenselijkheid van één groot nationaal park in de duinstreek van Zuid-Kennemerland (2). Vijf jaar na zijn overlijden zou een deel van Thijssse's droom in vervulling gaan. Op 15 april 1950 werd de "Stichting Het Nationale Park De Kennemerduinen" opgericht, met als doel "het stichten, beheren en instandhouden van een nationaal park in de Kennemer Duinen met het oogmerk daarin het duinlandschap met zijn kenmerkende flora en fauna te beschermen en natuurgenot te verschaffen aan het Nederlandse volk". Een half jaar later, op 20 oktober, droegen de erfge-

Kiosk bij de Oosterplas in de jaren '60 (foto: A. Houtman).

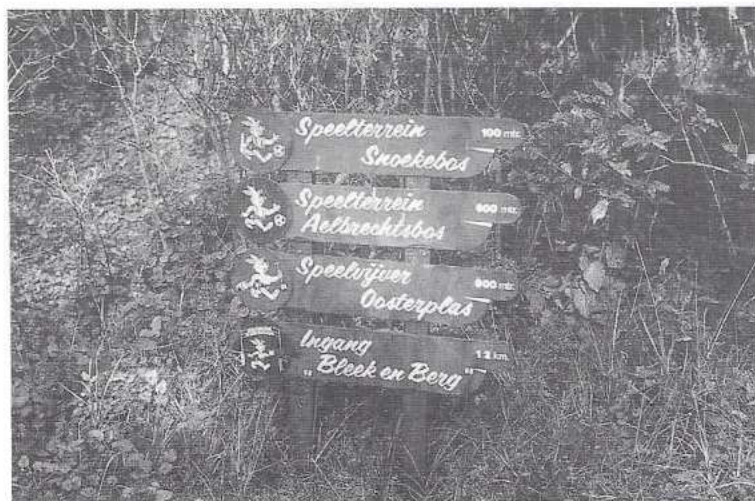
namen van de eens zo machtige familie van der Vliet-Borski 1200 hectare duin over dat sinds 1880 tot het familiebezit behoorde. Korte tijd later, op 17 november 1950, zwaaiden de poorten open van het voormalige "Jachtduin" en "Zwarte Veld" voor het Nederlandse volk. Het Kennemer Duin, eeuwenlang exclusief domein van edelen en koddebeijers, werd de accu waar Haarlemmers en Amsterdammers zich kwamen opladen rond speelvijvers en campings en op fiets- en wandelpaden.

Een kwart eeuw duisternis

De stijgende welvaart van de jaren vijftig en zestig ging gepaard met een toenemende vraag naar recreatievoorzieningen. Steeds meer bezoekers kwamen naar "De Kennemerduinen", waardoor de graafmachine een belangrijke rol ging spelen in het beheer. Er werden drie grote speelvijvers gegraven rond de ingangen, parkeerplaatsen werden groter gemaakt en het padennet begon op het vaatstelsel te lijken. Ook de camping werd steeds drukker. Eind jaren zestig verdroog de caravan de tent; "the sky was the limit" en dus schoof de shovel het verband uit het landschap om plaats te maken voor meer caravans. Wat ooit begon als oase van rust en ruimte, werd een nachtmerrie voor de Wulp, het Duinroosje en de Duinhagedis. Het natuurbeheer in de eerste 25 jaar stond mijlenver af van de eigen doelstelling van de Stichting en vermoedelijk lichtjaren ver van wat Thijssse ooit bedoeld heeft met een nationaal duinpark. Toch werd het gevoerde beleid, bekend geworden als het "natuurbeheer zonder prikkeldraad", naar buiten gebracht als revolutionair en succesvol. Dit werd ondersteund door een ingeslapen stichtingsbestuur, een dissertatie van de hand van directeur Roderkerk (3) en door de ANWB. Het stichtingsbestuur kreeg het duinzand in de ogen gestrooid en liet de toenmalige "Conductor" een ANWB-brochure (4) schrijven over de "succesformule" van het gevoerde beleid.

De balans opgemaakt

In 1976 viel de Muur met de komst van een nieuwe directeur, ir. H. Veenendaal. Zijn frisse wind deed de mist optrekken rond het tot dusver gevoerde "succesvolle" beleid. De "Recreatieve Heilstaat" had echter reeds grote schade aangericht (5). Rondom speelvijvers en binnen speelterreinen was het landschap onherstelbaar beschadigd. Grote oppervlakten duinterrein stonden bloot aan winderosie na intensieve betreding door hordes recreanten. Recreatiegevoelige vogels als Wulp en Kleine plevier hadden hun koffers gepakt en op de camping moest de Duindoorn het afleggen tegen Buxushaagjes. Het natuurbeheer bestond voornamelijk uit voeren van jachtwild, het vergiften van meeuwen en het vergraven van duinvalleivegetaties. Vreemd genoeg was in die tijd nauwelijks openlijke kritiek op het gevoerde beleid. Onderzoekers werden buiten de deur gehouden en lokale natuur-

Met de komst van de nieuwe directeur in 1976 veranderde het karakter van de Kennemerduinen van "speeltuin" naar wandelgebied (foto's: R. Kriek en G. van Ommering).

clubs werden met een gratis jaarkaart tot zwijgen gebracht. Slechts enkele dissidenten, zoals Ger Londo (6) en ondergetekende (7) zochten de publiciteit.

Vijftien jaar licht

Vanaf 1976 keerde het tij ten goede en werd "de Kennemerduinen" vijftientig jaar na de oprichting eindelijk beheerd als natuurgebied. Het padenstelsel werd gesaneerd, kwetsbare delen ingerasterd (met prikkeldraad!), het faunabeheer aangepast aan de eisen van de tijd en in schaarse vochtige valleien werd maaibeheer met succes uitgevoerd. Na jarenlange afwezigheid is weer parnassia gevonden, terwijl ook moeraswespenorchis en slanke duingentiaan sporadisch terug zijn gekomen. Behalve natuur- en recreatiegebied is "de Kennemerduinen" ook waterwingebied voor de gemeente Haarlem. Sinds 1898 wordt water aan het duin onttrokken, wat heeft geleid tot een plaatselijke daling van het grondwater met enkele meters. Verdroging van valleien is het gevolg geweest. Toch zijn ook op dit terrein positieve geluiden te horen, omdat de grondwaterwinning de komende jaren zal worden teruggebracht van 9 miljoen kuub naar 5 miljoen kuub dankzij diepinfiltratie. Op termijn is het zelfs de bedoeling (van de provincie) om terug te gaan naar 2 miljoen kuub per jaar. De regeneratie van "de Kennemerduinen" zal wellicht een deel van de valleien weer in de oorspronkelijke staat van voor 1898 terug kunnen brengen (8).

Een blik in de toekomst

Een negende lustrum zal er voor "de Kennemerduinen" in de huidige vorm vermoedelijk niet inzitten. De Voorlopige Commissie Nationale Parken bood in 1989 haar rapport aan over de totstandkoming van één groot nationaal park in de duinen tussen Zandvoort en IJmuiden. Samenvoeging van "de Kennemerduinen" met de noordelijk gelegen duinterreinen van Natuurmonumenten ("Duin en Kruidberg") en het zuidelijk gelegen provinciaal duinterrein ("Kraansvlak") ligt in het verschiep. Er zijn echter nogal wat hobbels te nemen, omdat een aantal activiteiten die momenteel plaatsvinden, zoals seizoenkamperen, intensieve dagrecreatie en waterwinning strikt genomen strijdig zijn met de richtlijnen die gelden voor aanwijzing tot nationaal park. Desondanks zal eind van dit jaar het "Nationaal Park de Kennemerduinen" officieel worden opgericht, maar dan met een iets kleinere omvang. De laatste vijftien jaar komen bedreigingen van het gebied vrijwel niet meer van binnenuit. Toch is het koffiedik kijken of er in de toekomst binnen één groot nationaal park geen extra voorzieningen worden geëist voor wandelaars en fietsers. Vanuit de provinciale overheid wordt al jaren druk uitgeoefend op beheerders van "Kennemerduinen" en "Natuurmonumenten" om een noord-zuid fietspad te realiseren, zodat men van Bloemendaal naar IJmuiden kan fietsen. Aanvankelijk was een fietsroute achter de zeereep gepland, maar deze is gelukkig mede dankzij de Stichting Duinbehoud afgeblazen. Een verhaal apart vormt de bemoeienis met "de Kennemerduinen" van het Hoogheemraadschap Rijnland. Deze club van "geobsedeerde helmplanters" heeft in het verleden al meerdere malen experimenteel beheer gefrustreerd. Stuivende valleien achter de zeereep bezorgen de dijkgraaf al eeuwenlang pijnlijke scheuten, zodat er weinig ruimte gelaten wordt voor een natuurlijke ontwikkeling. Juist nu de komende jaren sprake is van regeneratie, zou een wat soepeler opstelling van dit archaisch lichaam welkom zijn. Als over tien jaar "de Kennemerduinen" een halve eeuw bestaat, hoop ik in "DUI" te berichten over een stuivende vallei achter de zeereep, waar ik soppend in rondwaart temidden van een veld vol parnassia.

Henk Wijkhuizen is duinconsulent voor de Stichting Duinbehoud in Zuid-Kennemerland.

Noten

1. REIJNDERS, R.C.M.I. 1990. Broedvogels van de Kennemerduinen. Overveen.
2. THUISSE, JAC.P. 1943. Onze duinen. Heemschutserie deel 23. Amsterdam.
3. RODERKERK, E.C.M. 1961. Recreatie, recreatieverzorging en natuurbeheer in de Kennemerduinen. dissertatie Wageningen.
4. RODERKERK, E.C.M. 1972. Recreatie en natuurbehoud in de Kennemerduinen. ANWB recreatiebrochure no.5 derde druk.
5. WIJKHUIZEN, H. 1977. Natuurbescherming en recreatie in de Kennemerduinen. Duin 1:1.
6. LONDO, G. 1975. Opgang en afgang van een duinmeer. De Levende Natuur 78:12.
7. WIJKHUIZEN, H. 1975. 25 jaar recreatie en natuurbescherming in de Kennemerduinen. Nationale Milieu Aktie. Den Haag.
8. HELMENS, A.A. EN T.J. VERSTRAEL. 1987. Kansen voor natuurontwikkeling in Zuid-Kennemerland. Duin 10:3.